

Gałęzie prawa w Rzeczypospolitej Polskiej

Podział prawa na gałęzie jest podziałem teoretycznym, to znaczy wynika z ustaleń prawników a nie z bezpośredniej decyzji organów prawodawczych. Polega na pogrupowaniu aktów prawnych z punktu widzenia metody uregulowania stosunków społecznych, jaką posłużył się prawodawca, a czasem również z punktu widzenia szczególnych celów, które prawodawca zamierza osiągnąć poprzez zastosowanie określonej metody. O tym, jaką metodę przyjął prawodawca, dowiadujemy się z treści aktu prawnego a czasem z jego poszczególnych przepisów.

Stosunkiem prawnym z kolei nazywamy taki stosunek społeczny (tzn. relację pomiędzy co najmniej dwiema osobami), który regulowany jest przepisami prawa. Prawodawca w regulowaniu stosunków społecznych posługuje się dwiema podstawowymi metodami: administratywistyczną (publicznoprawną) i cywilistyczną (prywatnoprawną). W poszczególnych przypadkach metody te mogą ulegać modyfikacji lub integracji, co pozwala wyodrębnić kolejne gałęzie prawa.

Metoda administratywistyczna (łac. *administratio* – zarządzanie, od *ministrare* – służyć) polega na przyznaniu organowi władzy uprawnień do jednostronnego określania praw i obowiązków innego organu lub osoby (np. poprzez wydawanie aktów prawnych lub decyzji administracyjnych). Uprawnienie organu nazywane jest władztwem. Metoda administratywistyczna wyklucza równość stron i dobrowolność ich działań, gdyż poszczególne osoby muszą podporządkować się rozstrzygnięciom organu władzy. Z kolei metoda cywilistyczna (łac. *ius civilis* – prawo obywatelskie, tzn. dotyczące spraw pomiędzy równymi sobie obywatelami) polega na tym, że strony stosunku prawnego same określają swoje prawa i obowiązki w drodze oświadczeń i porozumień, gdyż żadna z nich nie sprawuje władzy nad drugą i nie może jej niczego narzucić bez jej zgody. Strony są zatem sobie równe i działają w sposób dobrowolny. Z kolei organy władzy wydają rozstrzygnięcia jedynie w ostateczności na wniosek samych stron, jeżeli te nie mogą samodzielnie dojść do porozumienia.

Wybór określonej metody sformułowania praw i obowiązków zawartych w akcie prawnym należy do samego prawodawcy. Niewątpliwie niektóre sprawy nadają się do uregulowania wyłącznie metodą cywilistyczną albo administratywistyczną, z kolei w innych sprawach prawodawca ma możliwość wyboru jednej z tych metod lub dokonania ich modyfikacji. Dla przykładu, sposób zawierania umów musi być uregulowany metodą cywilistyczną, gdyż treść umowy nie może być określona inaczej, niż tylko przez dobrowolne porozumienie stron. Prawo może określać jedynie ogólne zasady zawierania umów, jak formy umów, ich podstawowe rodzaje, konsekwencje niewywiązania się z umowy przez jedną ze stron itp. Z kolei sprawy podatkowe muszą być uregulowane metodą administratywistyczną, trudno bowiem pozostawić uznaniu samych podatników, jaka powinna być wysokość i tryb płacenia podatków oraz czy podatki mają w ogóle obowiązywać. Wreszcie, sposób ustalania cen leków może być uregulowany zarówno metodą cywilistyczną (wówczas ceny są uzależnione od zainteresowania pacjentów ofertą apteki), jak i administratywistyczną (np. w formie cen urzędowych określanych w akcie prawnym). Wybór określonej metody regulacji zależy zatem od założeń przyjętych przez prawodawcę.

W prawie polskim wyróżnia się następujące gałęzie prawa: prawo cywilne, prawo administracyjne, prawo karne, prawo konstytucyjne, prawo pracy, prawo rodzinne, oraz prawo międzynarodowe. Z kolei w ramach gałęzi prawa wyróżniamy jeszcze węższe grupy aktów prawnych, jakimi są działy prawa.

1) Prawo cywilne

Prawo cywilne opiera się na metodzie cywilistycznej, która od niego bierze swoją nazwę. Podstawowe instytucje prawa cywilnego, jak umowy, ochrona własności, dziedziczenie itp., kształtowały się bowiem już w starożytnym Rzymie. Wówczas powstała nazwa *ius civilis* – prawo obywatelskie, tzn. dotyczące spraw pomiędzy równymi sobie obywatelami, bez udziału organów władzy (w odróżnieniu od *ius publicum* – prawa publicznego, które dotyczyło kompetencji organów władzy państwowej).

Współczesne prawo cywilne nazywane jest prawem prywatnym, gdyż reguluje stosunki prawne pomiędzy równoprawnymi podmiotami, którymi mogą być osoby fizyczne i prawne. W Polsce najważniejszym aktem prawa cywilnego jest ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, który składa się z 4 części nazwanych księgami: części ogólnej, prawa rzeczowego, prawa zobowiązań i prawa spadkowego. Część ogólna określa m.in. ogólne warunki zawierania umów przez osoby fizyczne i prawne. Prawo rzeczowe reguluje sprawy związane z własnością i posiadaniem rzeczy ruchomych i nieruchomości (gruntów i budynków). Prawo zobowiązań dotyczy obowiązków naprawienia wyrządzonej szkody (np. poprzez zapłatę odszkodowania) oraz określa warunki najczęściej zawieranych umów (np. umowy sprzedaży, najmu, zlecenia). Prawo spadkowe dotyczy dziedziczenia na wypadek śmierci w wypadku, gdy osoba pozostawiła testament lub go nie pozostawiła. Inne ustawy, do których stosuje się zasady z części ogólnej Kodeksu cywilnego, to m.in. Kodeks pracy (dotyczy relacji między pracodawcą i pracownikiem), Kodeks rodzinny i opiekuńczy (dotyczy relacji prawnych między małżonkami, rodzicami i dziećmi oraz opieki nad osobami) oraz Kodeks spółek handlowych (dotyczy tworzenia i działania spółek handlowych). Sprawy z zakresu prawa cywilnego rozstrzygane są przez sądy w trybie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego.

Cechą charakterystyczną prawa cywilnego jest równość podmiotów, które mogą dowolnie kształtować stosunek prawny pomiędzy nimi (np. dowolnie ułożyć treść umowy pod warunkiem, że jest zgodna z przepisami prawa i normami etycznymi). Osoby fizyczne i prawne w stosunkach cywilnoprawnych są sobie równe. Dla porównania, nie można mówić o równości stron w prawie administracyjnym, gdzie osoba fizyczna lub prawna musi podporządkować się decyzji organu administracji publicznej (np. pozwolenie na budowę domu). Podobnie w prawie karnym, sytuacja oskarżonego zależy od wyroku sądu a zadaniem oskarżyciela (najczęściej prokuratora) jest udowodnienie winy oskarżonego.

Ważnymi pojęciami w prawie cywilnym są zdolność prawna i zdolność do czynności prawnych. Zdolność prawna to zdolność do bycia podmiotem praw i obowiązków określonych w prawie, np. bycia właścicielem rzeczy. Natomiast zdolność do czynności prawnych to zdolność do samodzielnego nabywania praw i obowiązków, np. poprzez podpisanie umowy. Osoby prawne (np. stowarzyszenia, fundacje, partie polityczne, spółki itp.) posiadają osobowość prawną, na którą składa się zarówno zdolność prawna, jak i zdolność do czynności prawnych. Natomiast osoby fizyczne posiadają zdolność prawną od urodzenia, a w przypadku dziedziczenia i odszkodowania za błędy medyczne – od momentu poczęcia. Oznacza to, że dziecko może być właścicielem rzeczy, którą od kogoś otrzymało, ale nie może jej samodzielnie nabyć. Od 13. roku życia osoba posiada ograniczoną zdolność prawną, to znaczy może zawierać umowy, ale konieczne jest potwierdzenie przez rodziców lub opiekunów prawnych. W wieku lat 18. osoba nabywa pełną zdolność do czynności prawnych i może samodzielnie zawierać umowy.

W przypadku osób, które ze względu na chorobę psychiczną, niedorozwój umysłowy lub inny rodzaj zaburzeń psychicznych (w szczególności alkoholizm lub narkomanię) sąd na wniosek rodziny lub zakładu opiekuńczego może zastosować ubezwłasnowolnienie (całkowite lub częściowe). Osoba ubezwłasnowolniona nie posiada zdolności do czynności prawnych, gdyż nie jest w stanie właściwie oceniać swoich czynów. W związku z tym umowy w jej imieniu zawiera lub zatwierdza przedstawiciel ustanowiony przez sąd (opiekun w przypadku ubezwłasnowolnienia całkowitego lub kurator w przypadku ubezwłasnowolnienia częściowego).

2) Prawo administracyjne

Prawo administracyjne nazywane jest prawem publicznym, ponieważ reguluje relacje pomiędzy władzą publiczną a osobami fizycznymi i prawnymi, które tej władzy podlegają. Opiera się na metodzie administratywistycznej, ponieważ jedna ze stron stosunku prawnego jest organem władzy, w związku z czym może określać prawa i obowiązki drugiej strony, która z kolei musi się tym rozstrzygnięciom podporządkować. W prawie administracyjnym nie ma zatem równości stron i dobrowolności ich działania. W większości współczesnych państw sytuacja ta jest nieco łagodzona przez zasadę praworządności, która ogranicza swobodę organów władzy nakazując im działanie wyłącznie na podstawie i w granicach prawa (por. art. 7 Konstytucji RP).

Prawo administracyjne dotyczy przede wszystkim działalności organów administracji publicznej, których zadaniem jest zaspokajanie różnorodnych potrzeb społeczeństwa, jak np. zapewnienie bezpieczeństwa, nadzór na budownictwem i drogami publicznymi, ochrona zdrowia, edukacja, ochrona środowiska naturalnego, opieka społeczna itp. Prawo administracyjne określa sposób działania organów administracji publicznej, czyli sposób zaspokajania potrzeb społeczeństwa, oraz zasady podległości pomiędzy różnymi organami. Organy administracji publicznej realizują potrzeby społeczne poprzez wykonywanie różnorodnych działań i usług oraz poprzez sprawowanie kontroli nad działaniami poszczególnych osób. Działania i usługi wykonywane na rzecz społeczeństwa obejmują m.in. prowadzenie szkół i szpitali, budowę dróg, utrzymywanie służb mundurowych, wypłacanie środków pieniężnych na pomoc społeczną itp. Z kolei kontrola działalności osób fizycznych i prawnych ma na celu zapewnienie bezpieczeństwa i porządku, a polega zazwyczaj na wydawaniu indywidualnych decyzji administracyjnych, jak np. pozwolenie na budowę domu, prawo jazdy, licencje na wykonywanie niektórych zawodów itp. Na decyzje organów administracji publicznej można wnieść skargę do sądu administracyjnego.

Organami władzy publicznej w Polsce są organy administracji rządowej i samorządowej. Administracja rządowa, podlegająca Radzie Ministrów, dzieli się na rządową administrację centralną (działającą na obszarze całego kraju) i terenową (działającą na części terytorium państwa). Organami rządowej administracji centralnej są m.in. Rada Ministrów, ministrowie, prezesi urzędów centralnych, komendanci główni służb mundurowych itp. Z kolei rządowa administracja terenowa dzieli się na administrację zespoloną (urzędy i służby działające na obszarze każdego województwa i podlegające wojewodzie jako przedstawicielowi Rady Ministrów w województwie, np. kurator oświaty, komendant wojewódzki Policji) oraz niezespoloną (podlegającą bezpośrednio właściwym ministrom, np. Straż Graniczna, urzędy statystyczne, urzędy górnicze, urzędy morskie itp.). Natomiast administracja samorządowa to organy, urzędy i służby podległe organom wykonawczym jednostek samorządu terytorialnego, czyli gmin, powiatów i województw (np. urząd gminy i

urząd stanu cywilnego podlega wójtowi, burmistrzowi lub prezydentowi miasta, starostwo powiatowe podlega staroście, urząd marszałkowski podlega marszałkowi województwa).

Prawo administracyjne nie jest spisane w jednej obszernej ustawie, jak np. Kodeks cywilny czy Kodeks karny. Ze względu na obszerność prawa administracyjnego spisano je w różnych ustawach, jak np. ustawa o systemie oświaty, ustawa o pomocy społecznej, ustawa „Prawo budowlane”, ustawa „Prawo o ruchu drogowym”, ustawa o działalności leczniczej itp. Sprawy z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego rozstrzygane są przez organy administracji publicznej w trybie ustawy – Kodeks postępowania administracyjnego. Z kolei skargi na ostateczne decyzje tych organów rozpatrują sądy administracyjne.

3) Prawo konstytucyjne

Prawo konstytucyjne, nazywane również prawem ustrojowym, jest podobne do prawa administracyjnego, dlatego niektórzy prawnicy uważają je nawet za dział prawa administracyjnego. Ze względu na istotne różnice i szczególną funkcję dla funkcjonowania państwa należy je jednak uznać za osobną gałąź prawa. Prawo konstytucyjne opiera się na metodzie administratywistycznej i należy do prawa publicznego. Najważniejszym aktem prawnym w tej gałęzi prawa jest Konstytucja RP, tym niemniej do gałęzi tej należą również ustawy dotyczące funkcjonowania poszczególnych instytucji państwowych (np. ustawa „Kodeks wyborczy”, ustawa o partiach politycznych, ustawa o wykonywaniu mandatu posła i senatora itp.).

Ważną sprawą regulowaną przez prawo konstytucyjne jest status osoby ludzkiej, w szczególności przysługujące jej wolności, prawa i obowiązki. Konstytucja RP w rozdziale II uznaje znaczenie godności człowieka i zobowiązuje organy władzy do poszanowania wynikających z niej wolności, praw i obowiązków przy stanowieniu i stosowaniu prawa. Należy podkreślić, że dla poszanowania godności człowieka i jego prawidłowego rozwoju jednakowo ważne są prawa i obowiązki.

4) Prawo karne

Prawo karne, podobnie jak prawo konstytucyjne i administracyjne, nazywane jest prawem publicznym, ponieważ reguluje odpowiedzialność człowieka wobec państwa za popełniony przez niego czyn zabroniony. Prawo karne określa, które czyny są zabronione przez państwo, na jakich zasadach sprawca takiego czynu ponosi odpowiedzialność karną oraz jaka kara grozi za popełnienie danego czynu. Specyfika prawa karnego polega na tym, że sankcja, czyli kara, w innych gałęziach prawa ma charakter ostateczny i służy wyłącznie wyegzekwowaniu poszanowania dla prawa, zaś w prawie karnym jest głównym celem działalności organów państwa (Policji, prokuratora i sądu) wobec sprawcy czynu zabronionego.

Odpowiedzialność karną ponoszą tylko osoby fizyczne, które ukończyły 17 lat i były poczytalne w chwili popełnienia czynu. Zwolnienie od odpowiedzialności karnej określamy jako immunitet (przysługuje m.in. posłom, senatorom, sędziom). Czyny zabronione dzielą się na przestępstwa i wykroczenia, przestępstwa zaś dzielą się na zbrodnie i występki. Zasady odpowiedzialności i czyny uznane za przestępstwa zostały określone w ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny. Zbrodniami są najcięższe przestępstwa, za popełnienie których sąd nie może orzec kary niższej niż 3 lata (np. zabójstwo). Natomiast występki są czyny, za które może zostać orzeczona kara niższa niż 3 lata. Wykroczenia są czynami zabronionymi o mniejszej szkodliwości niż przestępstwa. Zasady odpowiedzialności, czyny stanowiące wykroczenia i grożące za nie kary zostały określone w ustawie z dnia 20 maja 1971 r.

– Kodeks wykroczeń. Kluczowym pojęciem dla prawa karnego jest wina, czyli możliwość postawienia sprawcy zarzutu za popełnienie czynu. Wina może być umyślna (kiedy sprawca ma zamiar popełnienia przestępstwa, albo godzi się na taką możliwość) albo nieumyślna (kiedy sprawca nie chce popełnić przestępstwa, ale popełnia je na skutek niezachowania należytej ostrożności).

Sprawy z zakresu prawa karnego są prowadzone przez Policję i prokuratora oraz rozstrzygane przez sądy w trybie ustawy – Kodeks postępowania karnego. Z kolei prowadzenie i rozstrzyganie spraw z zakresu prawa wykroczeń reguluje ustawa – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia. Za popełnienie przestępstwa sąd może orzec następujące kary: grzywnę, ograniczenie wolności, pozbawienie wolności, 25 lat pozbawienia wolności i dożywotnie pozbawienie wolności. Kara ograniczenia wolności trwa do 12 miesięcy i może polegać m.in. na zakazie zmiany miejsca stałego pobytu bez zgody sądu, obowiązku wykonywania pracy wskazanej przez sąd i udzielaniu sądowi wyjaśnień dotyczących przebiegu odbywania kary. Natomiast kara pozbawienia wolności może trwać od 1 miesiąca do 15 lat i odbywa się ją w zakładzie karnym. Od zakładu karnego należy odróżnić areszt śledczy, w którym osoby podejrzane i oskarżone o popełnienie przestępstwa w uzasadnionych przypadkach czekają na wyrok sądu. Z kolei karami za popełnienie wykroczenia są: areszt, ograniczenie wolności, grzywna i nagana. Areszt może trwać od 5 do 30 dni, natomiast kara ograniczenia wolności w przypadku wykroczeń trwa 1 miesiąc i ma podobny charakter jak w przypadku przestępstwa.

Prawo karne pełni następujące funkcje: represyjną (kara stanowi sprawiedliwą konsekwencję popełnionego przestępstwa), prewencyjną (kara odstrasza potencjalnych sprawców przed popełnieniem przestępstwa) oraz poprawczą (odbywanie kary powinni dawać możliwość poprawy sprawcy przestępstwa).

5) Prawo rodzinne i opiekuńcze

Prawo rodzinne i opiekuńcze wywodzi się z prawa cywilnego i opiera się na metodzie cywilistycznej. Reguluje sprawy pomiędzy małżonkami, pomiędzy rodzicami i dziećmi oraz pomiędzy osobą ubezwłasnowolnią a jej kuratorem lub opiekunem. Przepisy prawne dotyczą przede wszystkim spraw majątkowych, większość spraw dotyczących rodziny nie daje się bowiem skutecznie uregulować w akcie prawnym, jak np. miłość, odpowiedzialność, uczciwość i wzajemny szacunek. Rodzina jest wszakże instytucją naturalną, pierwotną i znacznie trwalszą od władzy państwowej.

Przepisy prawa rodzinnego opierają się na równości pomiędzy jej członkami, dlatego prawo rodzinne jest prawem prywatnym. Nie jest to jednak nieograniczona równość, dla przykładu rodzice sprawują władzę rodzicielską nad dziećmi, podobnie opiekun lub kurator osoby ubezwłasnowolnionej decyduje o dotyczących jej czynnościach prawnych. Z tego względu prawo rodzinne i opiekuńcze nie jest jednym z działów prawa cywilnego, lecz powinno być uważane za osobną gałąź prawa. Po wtóre, prawo rodzinne spełnia odmienną funkcję od prawa cywilnego, jak zapewnienie trwałości i autonomii rodziny oraz pomocy organów władzy publicznej.

Podstawowym aktem prawnym w omawianej gałęzi prawa jest ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Ustawa ta składa się z trzech tytułów. Pierwszy z nich, zatytułowany „Małżeństwo”, dotyczy m.in. sposobów zawierania małżeństwa, praw i obowiązków małżeńskich oraz małżeńskich ustrojów majątkowych. Tytuł drugi, noszący tytuł „Pokrewieństwo i powinowactwo”, dotyczy m.in. sposobu sprawowania władzy rodzicielskiej, warunków przysposobienia itp. Ostatni, trzeci tytuł ustawy zatytułowany „Opieka i kuratela”, dotyczy sposobu sprawowania opieki nad osobą ubezwłasnowolnioną całkowicie oraz kurateli nad

osobą, która została ubezwłasnowolniona częściowo lub z innych powodów potrzebuje przedstawiciela prawnego. Sprawy z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego rozstrzygane są przez sądy w trybie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego.

6. Prawo pracy

Prawo pracy jest prawem prywatnym opartym na metodzie cywilistycznej. Przepisy dotyczące prawa pracy wywodzą się z prawa cywilnego, które jednak okazało się nieskuteczne dla zagwarantowania praw pracowników. Pomiedzy pracodawcą i pracownikiem istnieje wszakże stosunek podległości, o równości i dobrowolności można mówić jedynie w odniesieniu do możliwości zawarcia i wypowiedzenia umowy o pracę. Ponadto pracodawca posiada ekonomiczną przewagę nad pracownikiem, z związku z czym umowy cywilnoprawne oparte na pełnej równości stron często okazują się krzywdzące dla osób zatrudnionych, co najboleśniej ukazało się w okresie industrializacji w XIX w. i na początku XX w. Z tego powodu celem prawa pracy jest przede wszystkim zagwarantowanie poszanowania praw pracowników przez pracodawców. Ze względu na istniejące odrębności prawo pracy należy zatem uznać za osobną gałąź prawa, odrębną od prawa cywilnego.

Podstawowym aktem prawnym w tej gałęzi prawa jest ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy. Zgodnie z art. 22 §1 Kodeksu pracy „przez nawiązanie stosunku pracy pracownik zobowiązuje się do wykonywania pracy określonego rodzaju na rzecz pracodawcy i pod jego kierownictwem oraz w miejscu i czasie wyznaczonym przez pracodawcę, a pracodawca – do zatrudniania pracownika za wynagrodzeniem”. Kodeks pracy reguluje m.in. takie sprawy, jak wynagrodzenie za pracę, obowiązki pracownika i pracodawcy, odpowiedzialność materialna pracownika, czas pracy, urlopy pracownicze, bezpieczeństwo i higiena pracy itp. Sprawy z zakresu prawa pracy rozstrzygane są przez sądy w trybie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego.

7) Prawo międzynarodowe

Prawo międzynarodowe różni się od innych gałęzi prawa tym, że nie jest dziełem jednego państwa, lecz na ogół tworzone jest w drodze porozumień pomiędzy co najmniej dwoma państwami. Podmiotem prawa międzynarodowego jest każdy, czyje prawa i obowiązki wynikają z norm prawa międzynarodowego. Wśród podmiotów prawa międzynarodowego wyróżniamy podmioty pierwotne, którymi są suwerenne państwa i Stolica Apostolska, oraz podmioty wtórne, które mogą uczestniczyć w stosunkach międzynarodowych dzięki uznaniu przez podmioty pierwotne (państwa). Podmiotami wtórnymi są m.in. organizacje międzynarodowe, narody nieposiadające własnego państwa oraz strony walczące niebędące państwami (np. powstańcy). Podmiotem prawa międzynarodowego jest również Suwerenny Zakon Kawalerów Maltańskich.

Podmioty prawa międzynarodowego są sobie równe. Oznacza to m.in., że każde państwo dobrowolnie i bez przymusu zawiera i wypowieda umowy międzynarodowe. Oprócz umów międzynarodowych źródłem prawa międzynarodowego są również zwyczaje i ogólne zasady przyjęte przez państwa. W XX w. za prawo międzynarodowe uznano też najważniejsze uchwały organizacji międzynarodowych. Cechą charakterystyczną prawa międzynarodowego jest brak hierarchii umów międzynarodowych, co oznacza, że wszystkie umowy międzynarodowe są sobie równe. Nie ma zatem znaczenia, jaką nazwę państwa-strony nadały umowie międzynarodowej (np. umowa, traktat, konwencja, układ, pakt, karta itp.). Zgodnie z

art. 91 ust. 1 Konstytucji RP, Polska przestrzega zawartych umów międzynarodowych i stosuje je bezpośrednio, czyli bez konieczności wpisywania ich treści do ustaw.

Przed zawarciem umowy mają miejsce negocjacje, w czasie których przedstawiciele państw ustalają treść umowy. W imieniu państwa polskiego negocjacje prowadzi osoby upoważnione przez Radę Ministrów. Po zakończeniu negocjacji następuje podpisanie umowy, czyli ustalenie ostatecznego tekstu umowy. Po podpisaniu umowy potrzebna jest jej ratyfikacja, czyli związanie się państwa postanowieniami umowy. Ratyfikacja to właściwe zawarcie umowy. Ratyfikacji umowy w imieniu Polski dokonuje Prezydent poprzez złożenie podpisu pod jej treścią. Konstytucja RP określa 3 tryby ratyfikacji umów międzynarodowych:

1) tryb zwykły: polega na tym, że Prezes Rady Ministrów po zakończeniu negocjacji dotyczących treści umowy przedkłada Prezydentowi umowę do ratyfikacji, wcześniej zawiadamiając o tym Sejm. W tym trybie ratyfikuje się umowy, których ratyfikacja nie wymaga wyrażenia zgody w ustawie;

2) ratyfikacja za zgodą wyrażoną w ustawie: dotyczy umów, które regulują jedną z pięciu najważniejszych spraw określonych w art. 89 ust. 1 Konstytucji RP. Prezydent może ratyfikować taką umowę dopiero po wyrażeniu zgody przez Sejm i Senat w formie ustawy i po podpisaniu ustawy przez samego Prezydenta;

3) umowy, na mocy których Rzeczpospolita Polska przekazuje część uprawnień organów państwa organizacji międzynarodowej lub organowi międzynarodowemu (art. 90 Konstytucji RP). Zgoda na ratyfikację takiej umowy może zostać wyrażona na dwa sposoby: w drodze ustawy uchwalonej przez Sejm i Senat większością 2/3 głosów albo w drodze referendum. Sejm określa bezwzględną większością głosów, w który sposób ma zostać wyrażona zgoda na ratyfikację umowy przez Prezydenta. W tym trybie ratyfikuje się m.in. Traktat o przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej, traktaty regulujące funkcjonowanie UE oraz traktaty dotyczące przystąpienia nowych państw członkowskich (prawo pierwotne UE).

Umowy międzynarodowe ratyfikowane za zgodą wyrażoną w ustawie oraz dotyczące przekazania niektórych kompetencji organów państwa mają pierwszeństwo w razie sprzeczności z ustawami. Podobnie akty prawa wtórnego UE wydane przez instytucje unijne na podstawie prawa pierwotnego (tzn. rozporządzenia, dyrektywy, decyzje, opinie i zalecenia wydawane na podstawie traktatów) mają pierwszeństwo w razie niezgodności z ustawami (zob. art. 91 ust. 3 Konstytucji RP). Natomiast umowy ratyfikowane w trybie zwykłym, w razie sprzeczności z ustawami, nie mają zastosowania. Absolutne pierwszeństwo w stosowaniu ma natomiast Konstytucja RP, która jest najwyższym aktem prawnym w Polsce i znajduje zastosowanie w razie sprzeczności z każdą ustawą, umową międzynarodową i aktem prawa wtórnego UE (zgodnie z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego RP z dnia 11 maja 2005 r.).